

॥सप्तमः प्रश्नः॥

॥तैत्तिरीयसंहितायां चतुर्थकाण्डे सप्तमः प्रश्नः॥

अग्नाविष्णू सुजोषसेमा वर्धन्तु वां गिरः। द्युमैर्वर्जेभिरागतम्। वाजश्च मे प्रसवश्च मे प्रयत्निश्च मे प्रसितिश्च मे धीतिश्च मे क्रतुश्च मे स्वरश्च मे क्षोकश्च मे श्रावश्च मे श्रुतिश्च मे ज्योतिश्च मे सुवश्च मे प्राणश्च मे ऽपान- (१)

श्च मे व्यानश्च मे ऽसुश्च मे वित्तं च म आर्थोतं च मे वाक्ष मे मनश्च मे चक्षुश्च मे श्रोत्रं च मे दक्षश्च मे बलं च म ओजश्च मे सहश्च म आयुश्च मे जुरा च म आत्मा च मे तनूश्च मे शर्म च मे वर्म च मे ऽङ्गानि च मे ऽस्थानि च मे परूपाणि च मे शरीराणि च मे॥ (२)

अपानस्तनुश्च मे ऽष्टादश च॥२॥ [१]

ज्यैष्ठ्यं च म आधिपत्यं च मे मनुश्च मे भास्त्रश्च मे ऽमस्त्रश्च मे जेमा च मे महिमा च मे वरिमा च मे प्रथिमा च मे वृष्मा च मे द्राघुया च मे वृद्धं च मे वृद्धिश्च मे सृत्यं च मे श्रुद्धा च मे जगत्च (३)

मे धनं च मे वशश्च मे त्विषिंश्च मे क्रीडा च मे मोदश्च मे जातं च मे जनिष्यमाणं च मे सूकृतं च मे सुकृतं च मे वित्तं च मे वेद्यं च मे भूतं च मे भविष्यच्च मे सुगं च मे सुपथं च म क्रुद्धं च मु क्रद्धिश्च मे कूसं च मे कूसिंश्च मे मृतिश्च मे सुमृतिश्च मे॥ (४)

जगत्चार्द्धिश्चतुर्दश च॥२॥ [२]

शं च मे मयश्च मे प्रियं च मे ऽनुकामश्च मे कामश्च मे सौमनसश्च मे भद्रं च मे श्रेयश्च मे वस्यश्च मे यशश्च मे भगश्च मे द्रविंणं च मे युन्ता च मे धुर्ता च मे क्षेमश्च मे धृतिश्च मे विश्वं च (५)

मे महश्च मे संविच्च मे ज्ञात्रं च मे सूश्च मे प्रसूश्च मे सीरं च मे लुयश्च म क्रृतं च मे ऽमृतं च मे ऽयक्षम् च मे ऽनामयच्च मे जीवातुश्च मे दीर्घायुत्वं च मे ऽनमित्रं च मे ऽभयं च मे सुगं च मे शयनं च मे सूषा च मे सुदिनं च मे॥ (६)

विश्वं च शयनमृष्टौ च॥२॥ [३]

ऊर्क्ष मे सूनृतां च मे पयंश्च मे रसंश्च मे घृतं च मे मधुं च मे सग्धिंश्च मे सर्पीतिश्च
मे कृषिश्च मे वृष्टिश्च मे जैत्रं च म् औद्धिद्यं च मे रयिश्च मे रायेश्च मे पुष्टं च मे पुष्टिश्च
मे विभुं चं (७)

मे प्रभुं चं मे बुहुं चं मे भूयेश्च मे पूर्णं चं मे पूर्णतरं च मेऽक्षितिश्च मे कूयवाश्च
मेऽन्नं च मेऽक्षुच्च मे व्रीहयेश्च मे यवांश्च मे मापांश्च मे तिलांश्च मे मुद्राश्च मे खल्वांश्च मे
गोपूमांश्च मे मुसुरांश्च मे प्रियङ्गवश्च मेऽणवश्च मे शयामाकांश्च मे नीवारांश्च मे॥ (८)

विभुं चं मुसुरुश्चतुर्दश च॥२॥ [४]

अश्मां च मे मृतिंका च मे गिरयेश्च मे पर्वताश्च मे सिकंताश्च मे वनस्पतयेश्च मे
हिरण्यं च मेऽयेश्च मे सीसं च मे त्रपुंश्च मे शयामं चं मे लोहं चं मेऽग्निश्च म् आपेश्च मे
वीरुद्धेश्च म् ओषधयेश्च मे कृष्टपृच्यं चं (९)

मेऽकृष्टपृच्यं चं मे ग्राम्याश्च मे पशवं आरुण्याश्च यज्ञेन कल्पन्तां वित्तं चं मे वित्तिश्च
मे भूतं चं मे भूतिश्च मे वसुं च मे वस्तिश्च मे कर्मं च मे शक्तिश्च मेऽर्थश्च म् एमंश्च म्
इतिश्च मे गतिश्च मे॥ (१०)

कृष्टपृच्यश्चाद्याचत्वारि४शत्च॥२॥ [५]

अग्निश्च म् इन्द्रेश्च मे सोमंश्च म् इन्द्रेश्च मे सविता चं म् इन्द्रेश्च मे सरस्वती च म्
इन्द्रेश्च मे पूषा चं म् इन्द्रेश्च मे बृहस्पतिश्च म् इन्द्रेश्च मे मित्रश्च म् इन्द्रेश्च मे वरुणश्च
म् इन्द्रेश्च मे त्वष्टा चं (११)

म् इन्द्रेश्च मे धाता चं म् इन्द्रेश्च मे विष्णुश्च म् इन्द्रेश्च मेऽश्विनौ च म् इन्द्रेश्च मे
मरुतेश्च म् इन्द्रेश्च मे विश्वे च मे देवा इन्द्रेश्च मे पृथिवी चं म् इन्द्रेश्च मेऽन्तरिक्षं च म्
इन्द्रेश्च मे द्यौश्च म् इन्द्रेश्च मे दिशेश्च म् इन्द्रेश्च मे मूर्धा चं म् इन्द्रेश्च मे प्रजापतिश्च म्
इन्द्रेश्च मे॥ (१२)

त्वष्टा च द्यौश्च म् एकविशतिश्च॥२॥ [६]

अ॒शुश्च मे रश्मिश्च मेऽदा॑भ्यश्च मेऽधिपतिश्च म उपा॒शुश्च मेऽन्तर्यामश्च म
ऐन्द्रवायवश्च मे मैत्रावरुणश्च म आश्विनश्च मे प्रतिप्रस्थानश्च मे शुक्रश्च मे मन्थी चं म
आग्रयुणश्च मे वैश्वदेवश्च मे ध्रुवश्च मे वैश्वानरश्च म ऋतुग्रहाश्च (१३)

मेऽतिग्राह्यश्च म ऐन्द्राग्रश्च मे वैश्वदेवश्च मे मरुत्वीयाश्च मे माहेन्द्रश्च म आदित्यश्च
मे सावित्रश्च मे सारस्वतश्च मे पौष्णश्च मे पालीवृतश्च मे हारियोजनश्च मे॥ (१४)

ऋतुप्रहाश्च चतुर्मिश्रश्च॥२॥

[७]

इधमश्च मे बुरुहिश्च मे वेदिंश्च मे धिष्ठियाश्च मे सुचंश्च मे चमसाश्च मे ग्रावाणश्च मे
स्वरंवश्च म उपरवाश्च मेऽधिष्पवंणे च मे द्वोणकलशश्च मे वायव्यानि च मे पूतभृत्यं म
आधवनीयश्च म आग्नीप्राप्तं च मे हविर्धानं च मे गृहाश्च मे सदंश्च मे पुरोडाशाश्च मे पचताश्च
मेऽवभृथश्च मे स्वगाकारश्च मे॥ (१५)

गृहाश्च पोडंश च॥१॥

[८]

अग्निश्च मे घर्मश्च मेऽर्कश्च मे सूर्यश्च मे प्राणश्च मेऽश्वमेधश्च मे पृथिवी च मेऽदितिश्च
मे दितिश्च मे द्योश्च मे शक्तरीरङ्गुलयो दिशंश्च मे यज्ञेन कल्पन्तामृकं मे सामं च मे
स्तोमश्च मे यजुश्च मे दीक्षा च मे तपश्च म क्रृतुश्च मे ब्रृतं च मेऽहोरात्रयोर्वृष्ट्या बृहद्रथन्तरे
च मे यज्ञेन कल्पेताम्॥ (१६)

दीक्षाऽश्वादश च॥१॥

[९]

गर्भश्च मे वृथाश्च मे त्र्यविश्च मे त्र्यवी च मे दित्यवाद्व मे दित्यौही च मे पञ्चाविश्च
मे पञ्चावी च मे त्रिवृथश्च मे त्रिवृथा च मे तुर्यवाद्व मे तुर्यौही च मे पष्ठवाच्च मे पष्ठौही
च म उक्षा च मे वृशा च म क्रषुभश्च (१७)

मे वेहच्चमेऽनुद्वां च मे धेनुश्च म आयुर्यज्ञेन कल्पतां प्राणो यज्ञेन कल्पतामपानो
यज्ञेन कल्पताव्यानो यज्ञेन कल्पतां चक्षुर्यज्ञेन कल्पतां श्रोत्रं यज्ञेन कल्पतां मनो
यज्ञेन कल्पतां वाग्यज्ञेन कल्पतामात्मा यज्ञेन कल्पतां यज्ञो यज्ञेन कल्पताम्॥ (१८)

ऋषुभश्च चत्वारिंशत्त्र्यां॥२॥

[१०]

एको च मे तिसश्च मे पञ्च च मे सप्त च मे नवं च म एकादश च मे त्रयोदश
च मे पञ्चदश च मे सप्तदश च मे नवदश च म एकविंशतिश्च मे त्रयोविंशतिश्च मे
पञ्चविंशतिश्च मे सुप्तविंशतिश्च मे नवविंशतिश्च म एकत्रिंशत्त्र्यां मे त्रयस्त्रिंशत्त्र्यां (१९)

मे चतुर्सश्च मेऽष्टौ च मे द्वादश च मे पोडंश च मे विंशतिश्च मे चतुर्विंशतिश्च
मेऽष्टाविंशतिश्च मे द्वात्रिंशत्त्र्यां मे पद्मिंशत्त्र्यां मे चत्वारिंशत्त्र्यां मे चतुर्शत्वारिंशत्त्र्यां
मेऽष्टावृत्वारिंशत्त्र्यां मे बाजश्च प्रसवश्चापि जश्च क्रतुश्च सुवश्च मूर्धा च व्यशिंयश्चाऽ-

न्त्यायुनश्चान्त्यश्च भौवनश्च भुवनश्चार्थिपतिश्च॥ (२०)

त्रयेष्विंशत्यु व्यश्चिंश्यु एकांदश च॥२॥

[११]

वाजो नः सप्त प्रदिशश्चतंसो वा परावतः। वाजो नो विश्वैर्देवैर्धनं साताविहावतु। विश्वे अद्य मुरुतो विश्वं ऊर्ती विश्वे भवन्त्वग्रयः समिद्धाः। विश्वं नो देवा अवुसा गमन्तु विश्वमस्तु द्रविणं वाजो अस्मे। वाजस्य प्रसुवं देवा रथैर्याता हिरण्ययैः। अग्निरन्द्रो बृहस्पतिमरुतः सोमपीतये। वाजेवाजेऽवत वाजिनो नो धनेषु (२१)

विप्रा अमृता ऋतज्ञाः। अस्य मध्वः पिबत मादयध्वं तृप्ता यात पथिभिर्देवयानैः। वाजः पुरस्तादुत मध्युतो नो वाजो देवाः क्रतुभिः कल्पयाति। वाजस्य हि प्रसुवो नन्मीति विश्वा आशा वाजपतिर्भवेयम्। पयः पृथिव्यां पयु ओषधीषु पयो दिव्यन्तरिक्षे पयो धाम्। पयस्वतीः प्रदिशः सन्तु मह्यम्। सम्मा सृजामि पयसा घृतेन सम्मा सृजाम्युप - (२२)

ओषधीभिः। सौऽहं वाजः सनेयमग्ने। नक्तोषासा समनसा विरूपे धूपयेते शिशुमेकः समीची। द्यावा क्षामा रुक्मो अन्तर्वि भांति देवा अग्निं धारयन्द्रविणोदाः। समुद्रोऽसि नभस्वानाद्रदानुः शम्भूर्मयोभूरभि मा वाहि स्वाहा मारुतोऽसि मरुतां गुणः शम्भूर्मयोभूरभि मा वाहि स्वाहाऽवस्युरसि दुवस्वाच्छुम्भूर्मयोभूरभि मा वाहि स्वाहा॥ (२३)

धनेष्वप्तो दुवस्वाच्छुम्भूर्मयोभूरभि मा द्वे च॥३॥

[१२]

अग्निं युनज्मि शवसा घृतेन दिव्यः सुपुर्णं वयसा बृहन्तम्। तेन वयं पतेम ब्रग्रस्य विष्टप्तः सुवो रुहाणा अधि नाकं उत्तमे। इमौ तै पुक्षावजरौ पतत्रिणो याभ्याः रक्षाः स्यपुहः स्यग्ने। ताभ्यां पतेम सुकृतामुलोकं यत्ररप्यः प्रथमजा ये पुराणाः। चिदसि समुद्रयोनिरन्दुरक्षः श्येन क्रुतावां। हिरण्यपक्षः शकुनो भुरण्युर्महान्त्सुधस्यं ध्रुव - (२४)

आ निषत्तः। नमस्ते अस्तु मा मा हिं सीर्विश्वस्य मूर्धन्नर्थि तिष्ठसि श्रितः। समुद्रे ते हृदयमन्तरायुद्धावापृथिवी भुवनेष्वर्पितो। उद्ग्रो दत्तोदधिं भिन्त दिवः पर्जन्यादन्तरिक्षात्पृथिव्यास्ततो नो वृष्णाऽवत। दिवो मूर्धाऽसि पृथिव्या नाभिरूर्गपामोषधीनाम्। विश्वायुः शम्सुप्रथा नमस्युथे। येनर्षयस्तपेसा सत्र- (२५)

मासुतेन्याना अग्निः सुवरभरन्तः। तस्मिन्नहं नि दधे नाके अग्निमेतं यमाहुर्मनवः स्तीर्णब्रह्मिषम्। तं पर्णमिरनु गच्छेम देवाः पुत्रेर्मातृभिरुत वा हिरण्यैः। नाकं गृह्णानाः

सुकृतस्य लोके तृतीये पृष्ठे अधिं रोचने दिवः। आ वाचो मध्यमरुहद्गुण्युरयमग्निः सत्पत्तिश्चेकितानः। पृष्ठे पृथिव्या निहितो दविंद्युतदधस्युदं कृणुते (२६)

ये पृतन्यवः। अयमग्निर्वारतमो वयोधाः संहस्रियो दीप्यतामप्रयुच्छन्न। विभ्राजमानः सरिरस्य मध्य उप प्र यात दिव्यानि धाम। सम्प्र च्यवध्यमनु सम्प्र याताम्ने पथो देवयानान्कृणुध्वम्। अस्मिन्स्थधस्ये अध्युत्तरस्मिन्विश्वे देवा यजमानश्च सीदत। येनां सुहस्तं वहसि येनाम्ने सर्ववेदसम्। तेनेम यज्ञं नो वह देवयानो य - (२७)

उत्तमः। उद्गुण्यस्वाम्ने प्रति जागृह्येनमिष्टापूर्ते सःसृजेथामयं च। पुनः कृष्णस्त्वा पितरं युवानमन्वाताऽसीत्वयि तन्तुमेतम्। अयं ते योनिरकृत्वियो यतो जातो अरोचथाः। तं जानन्नग्न आ रोहाथां नो वर्धया रुयिम्॥ (२८)

ध्रुवः सुन्त कृणुते यः सुसत्रिरशब्दः॥५॥

[१३]

ममाम्ने वर्चो विहवेष्वस्तु वयं त्वेन्धानास्तुनुवं पुषेम। मह्यं नमन्तां प्रदिशश्वतस्त्वयाऽध्यक्षेण पृतंना जयेम। मम देवा विंहवे संनु सर्व इन्द्रावन्तो मरुतो विष्णुरग्निः। ममान्तरिक्षमुरु गोपमस्तु मह्यं वातः पवतां कामे अस्मिन्न। मयि देवा द्रविणमा यजन्तां मय्याशीरस्तु मयि देवहौतिः। दैव्या होतांरा वनिषन्तु (२९)

पूर्वोऽरिष्टः स्याम तुनुवा सुवीरां। मह्यं यजन्तु मम यानि हुव्याकृतिः सत्या मनसो मे अस्तु। एनो मा नि गा कतमच्चनाहं विश्वे देवासो अधिं वोचता मे। देवौः षड्वर्वारुरुणः कृणोत विश्वे देवास इह वीरयध्वम्। मा हास्महि प्रजया मा तुनूभिर्मारंधाम द्विष्टते सोम राजन्। अग्निर्मन्युं प्रतिनुदन्प्युरस्ता- (३०)

ददेव्यो गोपा: परि पाहि नस्त्वम्। प्रत्यशो यन्तु निगुतः पुनस्तेऽमैषां चित्तं प्रबुधा विनेशत्। धाता धातुणां भुवनस्य यस्पतिर्देव ऽसंवितारंमभिमातिषाहम्॥ इमं यज्ञमश्विनोभा बृहस्पतिर्देवाः पान्तु यजमानं न्यर्थात्। उरुव्यचो नो महिषः शर्म यः सदस्मिन् हवे पुरुहूतः पुरुक्षु। स नः प्रजायै हर्यश्च मृदुयेन्द्र मा (३१)

नो रीरिषो मा परा दाः। ये नः सपला अपु ते भवन्त्वन्द्राग्निभ्यामवं बाधामहे तान्। वसंवो रुद्रा आदित्या उपरिस्पृशं मोग्रं चेत्तारमधिराजमंक्रन्। अर्वाश्चमिन्द्रमुतो हवामहे यो गोजिद्वन्जिदश्वजिद्यः। इमं नो यज्ञं विंहवे जुषस्वास्य कुर्मो हरिवो मेदिन-

त्वा॥ (३२)

वृनिपुन्तु पुरस्तान्मा त्रिचत्वारि॒शत्ता॑॥४॥

[१४]

अग्रेमन्वे प्रथमस्य प्रचेतसो यं पाश्चजन्यं बुहवः समिन्यतैः। विश्वस्यां विशि
प्रविविशिवा॑ संमीमहे स नौ मुश्चत्व॑हसः। यस्येदं प्राणत्रिमिषद्यदेजति यस्य जातं
जनमानं च केवलम्। स्तौम्यग्निं नाथितो जोहवीमि स नौ मुश्चत्व॑हसः। इन्द्रस्य मन्ये
प्रथमस्य प्रचेतसो वृत्रप्रः स्तोमा उपु मामुपागुः। यो दाशुषः सुकृतो हवमुपु गन्ता (३३)

स नौ मुश्चत्व॑हसः। यः सङ्ग्रहं नयति सं वशी युधे यः पृष्ठानि सः सृजति त्रयाणि।
स्तौमीन्द्रं नाथितो जोहवीमि स नौ मुश्चत्व॑हसः। मन्वे वा मित्रावरुणा तस्य वित्त॑
सत्यैजसा दृहणा यं नुदेत्यै। या राजांन॑ सुरथं याथ उग्रा ता नौ मुश्चत्मागंसः। यो
वा॑ रथं क्रुजुरश्मिः सत्यधर्मा मिथुश्चरन्तमुपयाति दूषयन्न। स्तौमि (३४)

मित्रावरुणा नाथितो जोहवीमि तौ नौ मुश्चत्मागंसः। वायोः संवितुर्विदथानि मन्महे
यावांत्मन्वद्विभृतो यौ च रक्षतः। यौ विश्वस्य परिभू बभूवतुस्तौ नौ मुश्चत्मागंसः। उपु
श्रेष्ठां न आशिषो देवयोर्धर्मे अस्थिरन्न। स्तौमि वायु॑ संवितारं नाथितो जोहवीमि तौ
नौ मुश्चत्मागंसः। रथीतमौ रथीनामंह ऊतये शुभं गमिष्ठौ सुयमेभिरश्वैः। ययौर्- (३५)

वां देवौ देवेष्वनिशितमोजस्तौ नौ मुश्चत्मागंसः। यदयांतं वहतु॑ सूर्यायास्त्रिचक्रेण
सः सदमिच्छमानौ। स्तौमि देवावश्विनौ नाथितो जोहवीमि तौ नौ मुश्चत्मागंसः। मरुता॑
मन्वे अधिं नो ब्रुवन्तु प्रेमां वाचं विश्वामवन्तु विश्वैः। आशून् हुवे सुयमानूतये ते नौ
मुश्चन्वेनंसः। तिग्ममायुधं वीडित॑ सहस्रद्विव्य॑ शर्धः (३६)

पृतनासु जिष्णु। स्तौमि देवाम्मरुतो नाथितो जोहवीमि ते नौ मुश्चन्वेनंसः। देवानां
मन्वे अधिं नो ब्रुवन्तु प्रेमां वाचं विश्वामवन्तु विश्वैः। आशून् हुवे सुयमानूतये ते
नौ मुश्चन्वेनंसः। यदिदं माऽभिशोचति पौरुषेयेण दैव्येन। स्तौमि विश्वान् देवान्नाथितो
जोहवीमि ते नौ मुश्चन्वेनंसः। अनु नोऽद्यानुमतिर- (३७)

निदनुमते त्वं वैश्वानरो न ऊत्या पृष्ठो दिवि। ये अप्रथेताममितेभिरोजौभिर्ये प्रतिष्ठे
अभवतां वसूनाम्। स्तौमि द्यावांपृथिवी नाथितो जोहवीमि ते नौ मुश्चत्म॑हसः। उर्वा॑
रोदसी वरिवः कृणोतं क्षेत्रस्य पक्षी अधिं नो ब्रूयातम्। स्तौमि द्यावांपृथिवी नाथितो

जोहर्वीमि ते नौ मुञ्चतुमःहंसः। यत्ते वृयं पुरुषुत्रा यविष्टाविंद्वा ऽसश्कुमा कच्चना- (३८)

इग्नः। कृधी स्वंस्मा ऽ अदितेरनांगा व्येनाऽसि शिश्रथो विष्वगग्ने। यथो हु तद्वासवो
गौर्यं चित्पुदि पिताममुञ्चता यजत्राः। एवा त्वम् स्मत्प्र मुञ्चा व्यःहः प्रातार्यग्ने प्रतरां न
आयुः॥ (३९)

गन्ता दृष्ट्यन्स्तौमि ययोः शर्वोऽनुमतिरनु चुन चतुर्भिःशत्ता॥७॥ [१५]

अग्रमन्त्वे यस्येदमिन्द्रस्य यः सङ्कुमः सनौ मुञ्चत्वःहंसः। मुञ्चे वां ता नौ मुञ्चत्मागंसः॥ यो वाँ वायोरुपं रथीतमो यदयातमुञ्चिनो
तौ नौ मुञ्चत्मागंसः। मुरुतो त्रिग्मं मुरुतो देवानां यदिव विश्वान्ते नौ मुञ्चन्त्वेनेनः। अनु नु उर्वी द्यावाष्ट्रियी ते नौ मुञ्चतुमःहंसो यत्ते॥
चतुरःहंसः पडागंसश्चतुरेनसो द्विरःहंसः॥

अग्रांविष्णू ज्यैष्ठ्यः शं चोर्काऽशमा चाग्निश्चाऽश्वेष्मश्वाग्निश्च गर्भाश्वैकां च वाजों नोग्ने युनजिम् ममांश्वेष्मन्त्वे पञ्चदशा॥१५॥

अग्रांविष्णू अग्रिष्व वाजों नौ अदंब्यो गोपा नवंत्रिःशत्॥३९॥

अग्रांविष्णू प्रतरां नु आयुः॥

हरिः ॐ ॥

॥कृष्ण-यजुर्वेदीय-तैत्तिरीय-संहितायां चतुर्थकाण्डे सप्तमः प्रश्नः समाप्तः॥ ४-७ ॥

॥कृष्ण-यजुर्वेदीय-तैत्तिरीय-संहितायां चतुर्थकाण्डः समाप्तः॥ ४ ॥

